

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 417

**Współczesne problemy ekonomiczne.
Rozwój zrównoważony w wymiarze
krajowym i regionalnym**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-562-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Grażyna Adamczyk-Łojewska, Adam Bujarkiewicz: Procesy polaryzacji w polskiej przestrzeni gospodarczej / Polarization processes in the Polish economic space.....	9
Anna Bisaga: Kapitał społeczny w zrównoważonym rozwoju regionu opolskiego na przykładzie badań w towarowych gospodarstwach rolnych / Social capital in balanced development of Opole region on the basis of research in merchandise households.....	19
Artur Grabowski: Społeczna odpowiedzialność niemieckich przedsiębiorstw sportowych (piłkarskich) w kontekście zrównoważonego rozwoju / Corporate social responsibility of German sports (soccer) enterprises in the context of sustainable development	28
Marcin Janowski: Zarządzanie organizacją w aspekcie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw / Socially responsible business and management of a contemporary organization.....	38
Joanna Kizielewicz: Trudności samorządów terytorialnych w Polsce w procesie planowania rozwoju regionalnego / Difficulties of regional authorities in Poland in the process of planning of regional development.....	46
Jolanta Kondratowicz-Pozorska: Konkurencyjność przedsiębiorstwa w świetle zrównoważonego rozwoju (na przykładzie ekologicznych gospodarstw rolnych) / Competitiveness of enterprise in the context of sustainable development (based on organic farms)	55
Natalia Konopińska: Priorytety zrównoważonej gospodarki leśnej na sudeckim przygranicznym obszarze górskim ze szczególnym uwzględnieniem ochrony i powiększania zasobów leśnych / Priorities of sustainable forest management at the Sudeten border mountain area with particular emphasis on the protection and enhancement of forest resources	64
Sławomir Kotylak: Potencjał klasy kreatywnej jako elementu strategii rozwoju zrównoważonego na przykładzie wybranych obszarów miejskich / Creative class potential as a part of sustainable development strategy on the example of selected urban areas	75
Barbara Kryk: Realizacja celów ekologicznych zrównoważonego rozwoju w Polsce na tle UE / The accomplishment of environmental objectives as part of sustainable development in Poland in comparison with the EU.....	86
Joanna Kubicka, Teresa Kupczyk: Wpływ mikro- i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne i ich działania na rzecz zrównoważonego rozwoju / Impact of micro and small enterprises on the natural environment and their operations related to sustainable development.....	95

Agnieszka Łopatka: Analiza sytuacji osób młodych na rynku pracy w Polsce w kontekście założeń strategii Europa 2020 / Analysis of young people on the labour market in Poland in the context of Europe 2020 Strategy	105
Danuta Miłaszewicz: Wybrane wymiary spójności społecznej w ocenie studentów / Selected dimensions of social cohesion in the assessment of students	115
Jarosław Michał Nazarczuk: Handel zagraniczny w SSE w Polsce w 2012 roku / Foreign trade in special economic zones in Poland in 2012	126
Łukasz Olipra: Współczynnik biznesowej mobilności lotniczej pracowników w dolnośląskich przedsiębiorstwach – implikacje dla polityki rozwoju regionalnego / Business air mobility of employees factor in Lower Silesian companies – implication for the regional development policy.....	135
Magdalena Pronobis: Instrumenty finansowe: nowy paradygmat wsparcia unijnego? / Financial instruments: the new paradigm of the EU structural support?	153
Ewa Szostak: Spójność i rozwój zrównoważony na Dolnym Śląsku w kontekście strategii Europa 2020 – wybrane aspekty / Cohesion and sustainable development in Lower Silesia in the context of Europe 2020 Strategy – selected aspects.....	164
Katarzyna Tracz-Krupa: Program Operacyjny Kapitał Ludzki jako narzędzie polityki spójności Unii Europejskiej w wymiarze społecznym w Polsce w latach 2007–2013 / Human Capital Operational Program as a tool of cohesion policy in the social dimension in the perspective of 2007–2013 in Poland	176
Magdalena Wojarska: Fundusze Polityki Spójności UE a zrównoważony rozwój polskich regionów / EU Cohesion Policy Funds in the context of sustainable development of Polish regions	185

Wstęp

Współczesne problemy ekonomiczne stanowią interesujący poznawczo obszar badań prowadzonych od kilku lat przez trzy zespoły naukowe z uczelni ekonomicznych Katowic, Szczecina i Wrocławia. Wybór rozwoju zrównoważonego na temat przewodni tomu, który trafia do rąk czytelnika, potwierdza aktualność i nieślabnące znaczenie tego zagadnienia w odniesieniu do teorii ekonomii (a zwłaszcza rozwoju regionalnego) i jej praktycznych zastosowań. Zebrane w tym tomie opracowania wskazują na rosnące zainteresowanie rozwojem zrównoważonym, który staje się zagadnieniem inter- i multidyscyplinarnym. Kryterium doboru artykułów do bieżącego tomu stanowi rozwój zrównoważony w jego wymiarze przestrzennym (krajowym i regionalnym, w tym lokalnym), który jest analizowany w różnych aspektach, np.: ekonomicznym, społecznym, ekologicznym i instytucjonalnym.

Naukowy oraz aplikacyjny charakter rozwoju zrównoważonego, postrzeganego współcześnie jako wyzwanie, znajduje potwierdzenie w dokumentach strategicznych formułowanych przez aktorów rozwoju na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Analiza takich dokumentów na tle strategii Europa 2020 potwierdza, że rządy, samorządy czy przedsiębiorcy, a także społeczeństwo są w różny sposób odpowiedzialni za osiągnięcie celów rozwoju zrównoważonego; znajduje to odzwierciedlenie w opracowaniach zebranych w niniejszym tomie. Autorzy koncentrują swoją uwagę na analizie polityki spójności jako narzędziu wdrażania celów rozwoju zrównoważonego na szczeblu regionalnym i krajowym, z pozycji różnych beneficjentów tej polityki – władz regionalnych, przedsiębiorców, samorządów terytorialnych. W badaniach przewija się zagadnienie czynników rozwoju (także nowoczesnych, takich jak wiedza czy klasa kreatywna) oraz instrumentów (SSE, instrumenty finansowe) i siły ich wpływu na poszczególne wymiary rozwoju zrównoważonego: gospodarczy, społeczny i środowiskowy. Analizie poddaje się też problemy rozwoju regionalnego w odniesieniu do całego kraju (polaryzacja przestrzeni gospodarczej), obszarów przygranicznych, miejskich oraz poszczególnych regionów (Opolszczyzna, Dolny Śląsk).

Wieloaspektowość podejścia do rozwoju zrównoważonego sprawia, że każdy czytelnik może znaleźć tu interesującą go problematykę oraz wartościowe wnioski i konkluzje.

Urszula Zagóra-Jonszta, Ewa Pancer-Cybulska, Bernadeta Baran

Jarosław M. Nazarczuk

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: jaroslaw.nazarczuk@uwm.edu.pl

HANDEL ZAGRANICZNY W SSE W POLSCE W 2012 ROKU*

FOREIGN TRADE IN SPECIAL ECONOMIC ZONES IN POLAND IN 2012

DOI: 10.15611/pn.2016.417.13

JEL Classification: F14, H25, G18, O24

Streszczenie: Funkcjonowanie obszarów uprzywilejowanych na świecie podlega częstej dyskusji naukowej, odnośnie do m.in. efektywności stosowanych zachęt i ich roli w funkcjonowaniu gospodarek. W świetle dostępnych badań empirycznych na świecie rola SSE najczęściej prowadzi się m.in. do: wspierania rozwoju eksportu, otwartości gospodarki, pozyskiwania inwestycji zagranicznych, poprawy sytuacji na rynku pracy. Celem artykułu jest przedstawienie potencjalnego wpływu SSE na gospodarkę Polski w obszarze handlu zagranicznego. Szczególną analizą objęto wolumen obrotów handlowych oraz czynniki determinujące jego kontrybucję. Udział eksportu i importu w krajowych obrotach handlowych wyniósł w 2012 r. odpowiednio: 20 i 16%. Wartość tego udziału, a także dodatni bilans handlowy SSE oraz struktura branżowa eksportu i importu pozwala pozytywnie ocenić kontrybucję SSE w krajowych obrotach handlowych.

Słowa kluczowe: specjalne strefy ekonomiczne, handel zagraniczny, Polska.

Summary: The operation of the privileged areas over the world is a subject of frequent scientific discussion, including the effectiveness of incentives and their role in the national economies. In the light of the available empirical evidence, the role of the SEZs most often restricts to, inter alia, facilitating export promotion, openness of the economy, attraction of foreign investments and improvement of labour market situation. The aim of the article is to analyze selected aspects of SEZs operation in Poland in the field of foreign trade. In particular, the volume of trade turnover and factors determining its contribution are discussed. The share of exports and imports in domestic trade turnover in 2012 amounted respectively to 20 and 16%. The value of this contribution, and a positive trade balance in SEZs as well as the branch structure of exports and imports permits positive assessment of SEZs' contribution in the domestic trade turnover.

Keywords: special economic zones, foreign trade, Poland.

---

* Artykuł powstał w ramach projektu badawczego pn. „Handel zagraniczny w Specjalnych Strefach Ekonomicznych w Polsce”, sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych w ramach decyzji nr DEC-2013/11/D/HS4/04007.

1. Wstęp

Funkcjonowanie obszarów specjalnego uprzywilejowania (do których zalicza się m.in. specjalne strefy ekonomiczne) od zawsze budziło wiele kontrowersji. Są one z jednej strony uznawane za remedium na problemy przede wszystkim gospodarek krajów rozwijających się (m.in. pozyskanie kapitału, wspieranie wzrostu gospodarczego, otwartości gospodarki, tworzenie miejsc pracy), wpisując się w kreowaną na poziomie centralnym politykę rozwoju, podczas gdy z drugiej są krytykowane (podobnie jak subsydia dla przedsiębiorstw w regionach peryferyjnych) za: niską efektywność realizowanego wsparcia [Gajewski 2007, s. 59–81; Wojarska 2013, s. 14–45], wykorzystywane instrumenty fiskalne wspierające często duże przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego czy z uwagi na silne zaburzenie procesu konkurencji na rynku [Capik 2013, s. 9–13].

W Polsce SSE są najczęściej analizowane w kontekście: celów ustanowienia i działalności SSE [Kozaczka 2008; Lizińska, Marks-Bielska 2013, s. 92–105], funkcjonowania wybranych stref [Lizińska, Kisiel 2008; Domański, Gwosdz 2005], instrumentu pozyskiwania inwestycji zagranicznych [Nazarczuk, Kisiel 2013, s. 7–16], efektywności finansowej ich działalności [Pastusiak 2014, s. 419–432], przyznanej pomocy publicznej [Ambroziak 2009; Nazarczuk 2012, s. 113–128] oraz instrumentów polityki regionalnej [Godlewska-Majkowska 2009]. Celem tego artykułu jest przedstawienie potencjalnego wpływu SSE na gospodarkę Polski w obszarze handlu zagranicznego, który dotąd pozostaje niedostatecznie poznany.

Przy wykorzystaniu danych zagregowanych obejmujących wartość wolumenu eksportu i importu w przedsiębiorstwach zlokalizowanych w SSE w Polsce (pozyskanych od Ministerstwa Gospodarki i Izby Celnej) wskazano znaczenie tego instrumentu wsparcia przedsiębiorstw z perspektywy krajowych obrotów handlowych. Z uwagi na system gromadzenia danych statystycznych w Polsce wartości obrotów handlowych musiały zostać przypisane do nr. REGON przedsiębiorstw, co mogło nieznacznie zawyżyć wartości obrotów handlowych wygenerowanych na terenie SSE. Jednakże w świetle wiedzy autora (badania ankietowe dotyczące finansów podmiotów) to przeszacowanie nie powinno wpłynąć istotnie na prezentowane wyniki.

2. Specjalne strefy ekonomiczne na świecie a handel zagraniczny

Od lat 80. XX w. odnotowuje się wzrost zarówno liczby specjalnych stref ekonomicznych (i podobnych obszarów uprzywilejowania, tj. stref wolnocełowych, specjalnych obszarów przemysłowych oraz eksportowych), jak i ich rozmiarów [Lang 2010], co opisuje ich coraz silniejszy wpływ na gospodarkę światową oraz wybrane gospodarki narodowe. Pomimo braku odpowiednich danych statystycznych, podjęte próby oszacowania liczby stref wskazują na ich dynamiczny wzrost, szczególnie

w ostatnich dwóch dekadach. Przykładowo, w 1975 r. istniało 79 stref, w 1986 r. 176 [Aggarwal 2006, s. 4533–4536], w 1995 r. 500, w 2002 r. było już 3000 stref, a w 2006 funkcjonowało 3500 stref [Boyenge 2007]. W 2014 r. ich liczba przekroczyła 4500 [Economist 2015]. Liczba krajów, które wprowadziły uprzywilejowania dla inwestorów, wzrastała niemal równie szybko. Ich liczba powiększyła się z 29 w 1975 r. do 130 w 2006 r. Natomiast zatrudnienie, oszacowane w 1997 r. na 22,5 mln osób, wzrosło do 66 mln w 2006 r. [Milberg, Amengual 2008]. Z kolei wartość oszacowanego corocznego eksportu generowanego w strefach na świecie wyniosła ponad 851 mld USD [FIAS 2008].

Pomimo relatywnie dużej liczby obszarów uprzywilejowanych, a także antycypowanego wzrostu ich wpływu na gospodarkę światową, kompleksowe analizy wskazujące wpływ obszarów tego typu na światowy handel zagraniczny są nieliczne. Istotnym ograniczeniem w możliwości dokładniejszego zbadania ich wpływu na gospodarkę światową jest m.in. [Yücer, Siroen 2014]: brak odpowiednich baz danych, z uwagi na różnorodność definicji obszarów uprzywilejowanych, nieprzejrzystość stosowanych zachęt i preferencji, a także występująca znacząca liczba nieaktywnych stref.

Udział SSE (i innych rodzajów obszarów uprzywilejowanych) w generowaniu całkowitych obrotów handlowych na świecie został oszacowany na 40,8% w 2005 r. [FIAS 2008]. Relatywnie największe znaczenie dla gospodarek narodowych SSE miały w Afryce Subsaharyjskiej, Azji i regionie Pacyfiku, a najmniejsze na Bliskim Wschodzie, w Ameryce Północnej oraz Europie Środkowej i Wschodniej. Na poziomie wybranych gospodarek narodowych SSE cechowały się zróżnicowanym udziałem w kształtowaniu wolumenu eksportu, przykładowo [Aggarwal 2012; FIAS 2008; Zeng 2010]: Indie (3% w latach 2005–2006, 18% w latach 2008–2009), Chiny (22,6% w 2006 r.), a także w 2005 r.: Madagaskar (80,0%), Nikaragua (79,4%), Dominikana (77,0%), Bangladesz (75,6%), Sri Lanka (75,6%), Bahrajn (68,9%), Maroko (61%), Filipiny (78,2%), Panama (67%), Pakistan (50,3%), Mauritius (34,4%), Liban (36,3%), Ghana (22,4%). Relatywnie duże znaczenie w udziale eksportu i dla gospodarek narodowych miały strefy w krajach rozwijających się, co często jest uwarunkowane przyjętą przez władze polityką wzrostu opartą na eksporcie.

Rozwój działalności eksportowej należy do kluczowych celów ustanowienia stref w gospodarkach narodowych. Wspierają one lokalne przedsiębiorstwa w podejmowaniu eksportu (m.in. poprzez proces uczenia się od filii podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego) [Johansson, Nilsson 1997, s. 2115–2128], poprawiają otwartość gospodarki narodowej i przyspieszają tempo liberalizacji zasad funkcjonowania gospodarki [Ge 1999, s. 1267–1285], a także przyczyniają się do rozwoju działalności skierowanej na eksport [Farole, Akinci 2011].

Poza wspieraniem wzrostu wolumenu eksportu, który często odbywa się poprzez złagodzenie oddziaływania instrumentów protekcjonistycznych [Yücer, Siroen 2014], obszary uprzywilejowane przyczyniają się również do zmian w strukturze eksportu, wspierając m.in. wzrost stopnia przetworzenia wysyłanych za granicę

produktów, a także ich zaawansowania technologicznego. Z kolei krytycy obszarów uprzywilejowanych podkreślają fakt, że ta poprawa nie musi oznaczać wzrostu jakości/zaawansowania wykonywanych prac, a także potrzeby dostępu do bardziej wykwalifikowanych pracowników i niekiedy może się sprowadzać do montażu gotowych podzespołów/elementów w ramach grup działalności cechujących się wyższym zaawansowaniem technologicznym.

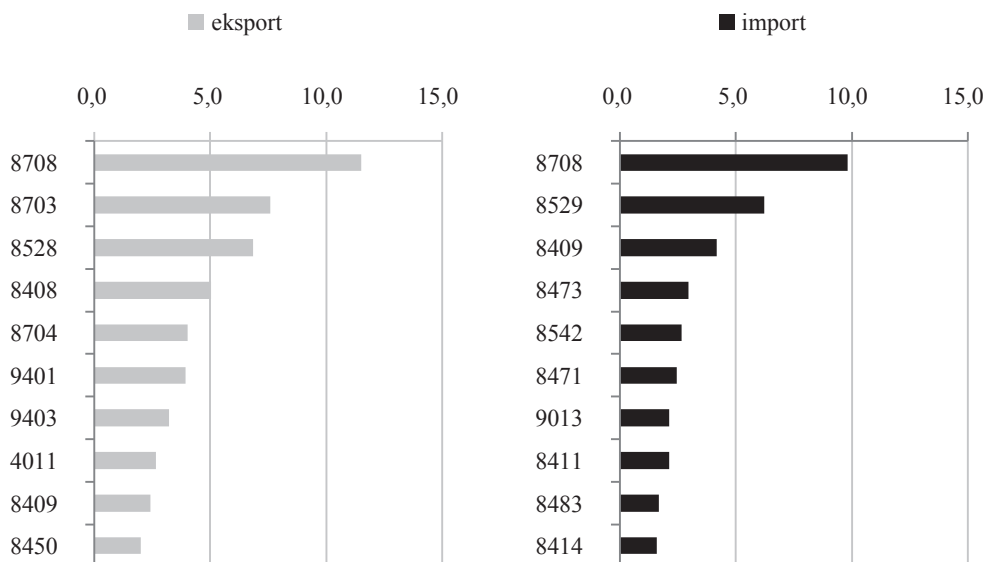
3. Handel zagraniczny w SSE w Polsce w 2012 roku

W przypadku gospodarki Polski wolumen eksportu w podmiotach działających na terenie SSE w 2012 r. wyniósł 20,1% wartości eksportu w kraju (wg cen towarów w euro). Relatywnie wysoka kontrybucja SSE była wynikiem działalności niewielkiej liczby eksporterów w kraju, stanowiących zaledwie 1,8% ogółu ich liczby. Podobnie, zbliżona liczba podmiotów zlokalizowanych w SSE generowała w sumie 15,9% wartości krajowego importu.

Wysoki wkład podmiotów zlokalizowanych w SSE w obroty handlowe był wynikiem zarówno wielkości przedsiębiorstw zlokalizowanych w strefach (najczęściej były to duże przedsiębiorstwa), jak i kraju pochodzenia kapitału czy branży, w jakiej one działają. Na terenie SSE tylko 19% zainwestowanego kapitału ma pochodzenie polskie. Największy udział w wartości poniesionych nakładów inwestycyjnych (poza krajowymi) mieli inwestorzy z: Niemiec, USA, Holandii, Japonii, Włoch. W wielu przypadkach należeli oni do dużych korporacji międzynarodowych, tj.: General Motors, Toyoty, Volkswagena, Michelina, Bridgestone, Fiata, LG. Przynależność do globalnych łańcuchów wartości pozwala tym przedsiębiorstwom czerpać korzyści z delokalizacji działalności gospodarczej, w tym: dostępu do surowców, wykwalifikowanych pracowników, rynków zbytu, możliwości określenia specjalizacji wytwarzania w danych gospodarkach/obszarach, różnic w kosztach produkcji/zakresie stosowanych zachęt. Jednym z efektów dużego rozproszenia produkcji jest konieczność częstego wysyłania towarów między granicami krajów, co jest uwarunkowane złożonością procesu produkcyjnego oraz przyjętą strategią. Stąd korporacje międzynarodowe przyczyniają się do generowania krajowych i globalnych obrotów handlowych.

Dodatkowo możliwy do prowadzenia zakres działalności na terenie SSE, ograniczony do przemysłu i wybranych rodzajów usług, determinował poniekąd wartość towarów objętych wymianą. Należy zaznaczyć, że w przypadku podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce 87% eksportu jest generowane w przemyśle [Lizińska i in. 2014, s. 419–429], a największy udział w poniesionych nakładach inwestycyjnych w SSE mają następujące branże [MG 2015]: pojazdy samochodowe (26,0%), wyroby z gumy i tworzyw sztucznych (10,2%), wyroby z pozostałych surowców niemetalicznych (8,7%), wyroby metalowe gotowe z wył. maszyn (7,3%), papier i wyroby z papieru (7,0%), komputery i wyroby elektroniczne (5,4%).

Stąd w strukturze eksportowanych produktów w SSE dominowały wyroby przemysłu elektromaszynowego, a w szczególności samochodowego, m.in.: części i akcesoria do pojazdów samochodowych (11,5% ogółu eksportu), pojazdy samochodowe i pozostałe pojazdy silnikowe służące do przewozu osób (7,6%), silniki spalinowe tłokowe z zapłonem samoczynnym (5,0%), pojazdy silnikowe do transportu towarów (4,0%), części do silników (2,4%) (rys. 1). Relatywnie wysoki udział w eksporcie posiadały również grupy produktowe wchodzące w skład przemysłu elektromechanicznego, chemicznego i drzewnego, m.in.: aparatura odbiorcza do telewizji, radia itp. (6,8%), produkcja mebli do siedzenia (3,9%) oraz innych mebli i ich części (3,2%), opony pneumatyczne (2,6%), maszyny pralnicze (2,0%), maszyny i urządzenia do prania, suszenia, farbowania itp. (1,3%), podpaski higieniczne, wkładki, pieluchy dla niemowląt (1,4%), silniki turboodrzutowe, turbośmigłowe (1,4%), papier i tektura (1,2%).

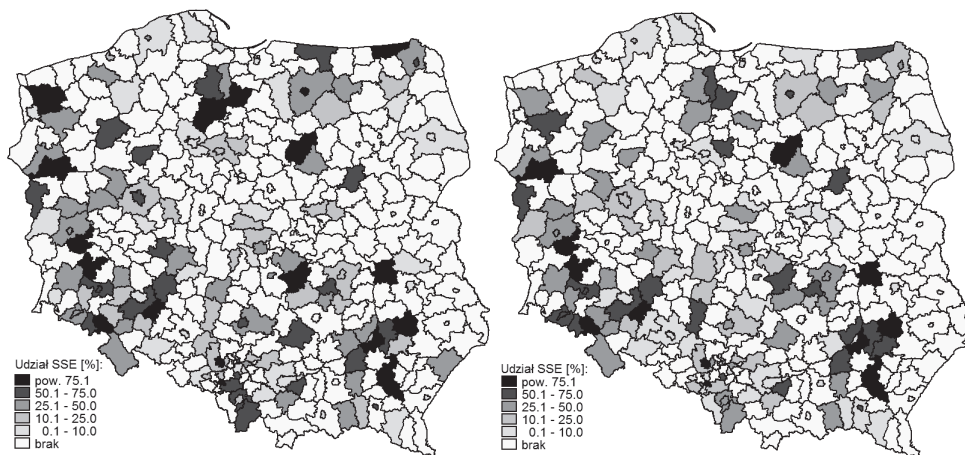
Objaśnienia: 4011 – Opony pneumatyczne; 8408 – Silniki spalinowe tłokowe z zapłonem samoczynnym; 8409 – Części do silników; 8411 – Silniki turboodrzutowe, turbośmigłowe oraz inne turbiny gazowe; 8414 – Pompy powietrzne lub próżniowe, sprężarki i wentylatory; 8471 – Maszyny do automat. przetw. danych, czytniki magnet., l. opt.; 8473 – Części i akcesoria do maszyn; 8483 – Wały napęd. i korby; obudowy łożysk i łożyska ślizg.; mech. i przekł. zębate; 8528 – Aparatura odbiorcza dla telewizji; 8529 – Części do monitorów, radia, nawigacji; 8542 – Elektroniczne układy scalone; 8703 – Pojazdy samoch. i pozost. pojazdy silnik.; 8704 – Pojazdy silnik. do transportu towarów; 8708 – Części i akcesoria do poj. samoch.; 9013 – Urządzenia ciekłokrystaliczne; lasery; 9401 – Meble do siedzenia; 9403 – Pozostałe meble i ich części.

Rys. 1. Struktura eksportu i importu w 2012 r. w SSE wg grup HS (najważniejsze grupy towarowe)

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei w strukturze importu oprócz dominacji wyrobów przemysłu elektromaszynowego relatywnie wysoki udział w porównaniu z eksportem miały wyroby przemysłu metalowego. W ramach tej pierwszej grupy ponownie zauważalny był wysoki udział grup produktowych z: przemysłu samochodowego – części i akcesoria do pojazdów samochodowych (9,8%), części do silników (4,2%), przemysłu elektronicznego – części do aparatury (6,2%), elektroniczne układy scalone (2,6%), maszyny do automatycznego przetwarzania danych (2,5%), urządzenia ciekłokrystaliczne, lasery itp. (2,1%); przemysłu maszynowego – części do maszyn (2,9%), silniki elektryczne i prądnice (1,1%), wały, napędy i korby, przekładnie (1,7%); chemicznego – artykuły z tworzyw sztucznych (1,3%); lotniczego – silniki turboodrzutowe, turbośmigłowe (2,1%). W ramach przemysłu metalowego zaś duże znaczenie miały grupy produktowe obejmujące: artykuły z żeliwa (1,2%) oraz aluminium nieobrobione plastycznie (1,2%).

Ważnym czynnikiem opisującym SSE był także dodatni bilans handlowy. Wygenerowana nadwyżka eksportu nad importem w SSE w sumie wyniosła 4,4 mld euro, przyczyniając się do równoważenia krajowych obrotów handlowych, które od początku lat 90. cechują się ujemnym bilansem dla gospodarki Polski. Nadwyżka eksportu nad importem była także relatywnie często obserwowana na niższym poziomie agregacji danych – w przypadku 125 powiatów, podczas gdy w 52 powiatach obserwowany bilans handlowy był ujemny (spośród tych, gdzie są zlokalizowane SSE). Nieznacznie częściej w powiatach centralnych i południowych odnotowywano ujemny bilans handlowy, a w powiatach północnych i zachodnich – dodatni.

Rys. 2. Eksport (po lewej) i import (po prawej) w SSE w relacji do eksportu powiatu w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne.

Ponownie to w zachodniej i południowej części kraju zlokalizowanych było więcej powiatów posiadających w swoich granicach SSE, które dodatkowo cecho-

wały się przeciętnie wyższą kontrybucją w powiatowym eksporcie i/lub imporcie (rys. 2). Bliskość granicy UE (i przez to zagranicznych rynków zbytu), relatywnie dobra dostępność komunikacyjna południowej części Polski wydawały się opisywać w istotnym stopniu przestrzenne zróżnicowanie skali oddziaływania SSE na obroty towarowe powiatów. Na poziomie lokalnym kluczową rolę w generowaniu eksportu (tj. powyżej 75%) SSE odgrywały w 18 powiatach (m.in. mławskim, oławskim, tarnobrzeskim, m. Żory, puławskim, wałbrzyskim, m. Gliwice, nowosolskim, gorzowskim, rzeszowskim, janowskim, polkowickim).

Powwyższa przestrzenna prawidłowość była również obserwowana w przypadku koncentracji importu w SSE, co wskazywało na duże znaczenie SSE dla wybranych gospodarek powiatów. Dla 12 z nich, które zostały przywołane powyżej, kontrybucja zarówno eksportu, jak i importu strefowego była wyższa niż 75%. Determinowała je przede wszystkim lokalizacja dużych firm przemysłowych (lub ich koncentracja), również podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, które – często umiejscowione na obszarach o relatywnie niskim poziomie przedsiębiorczości, lub z uwagi na ogromną skalę działania (w porównaniu z lokalnymi firmami) – stanowiły istotny element wspierający działalność w zakresie handlu zagranicznego całych obszarów.

4. Zakończenie

Funkcjonowanie obszarów uprzywilejowanych na świecie podlega częstej dyskusji naukowej dotyczącej skutków ich lokalizacji w gospodarkach narodowych. Ich wkład w funkcjonowanie gospodarki jest jednak zdeterminowany wieloma czynnikami ekonomicznymi i instytucjonalnymi, m.in.: rodzajem utworzonego obszaru, zakresem i długością trwania wsparcia dla przedsiębiorców, lokalizacją stref, uwarunkowaniami prawnymi, w tym swobodą prowadzenia działalności gospodarczej, otwartością na kapitał zagraniczny, a także wielkością i zamożnością kraju czy realizowaną polityką gospodarczą na poziomie centralnym.

Przedstawione w tym artykule dane implikują względnie istotne znaczenie SSE w kreowaniu obrotów handlowych Polski, szczególnie na poziomie lokalnym. Pomimo niewielkiej liczby podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie SSE, a także relatywnie niskiego udziału w liczbie eksporterów i importerów w kraju, wartość wolumenu eksportu i importu generowana w SSE względem ogółu obrotów jest znacząca. Tę sytuację determinuje głównie przemysłowy charakter realizowanej działalności gospodarczej na terenie stref oraz wielkość samych przedsiębiorstw. Są to przeważnie duże podmioty, będące elementem międzynarodowych łańcuchów produkcyjnych korporacji międzynarodowych, toteż odgrywają one znaczącą rolę w krajowych i (niekiedy) międzynarodowych obrotach towarowych.

Dodatni bilans handlowy podmiotów strefowych, łącznie z ich udziałem w eksporcie i imporcie, pozwala wskazać pozytywny kierunek oddziaływania SSE w obszarze handlu zagranicznego w Polsce na przykładzie 2012 r. Z pewnością

poznanie ich roli w gospodarce wymaga dalszego zgłębienia, a uzyskane wyniki mogą być istotne w kontekście planowanego terminu zakończenia działalności SSE, tj. do 2026 r., lub w podjęciu decyzji o wydłużeniu okresu funkcjonowania tego instrumentu wsparcia przedsiębiorstw.

Literatura

- Aggarwal A., 2006, *Special economic zones: revisiting the policy debate*, Economic and Political Weekly, vol. 41, no. 43/44.
- Aggarwal A., 2012, *Social and Economic Impact of SEZs in India*, Oxford University Press, New Delhi.
- Ambroziak A.A., 2009, *Krajowa pomoc regionalna w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, Szkoła Główna Handlowa-Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- Boyenge J.P.S., 2007, *ILO Database on Export Processing Zones (Revised)*, ILO, Geneva.
- Capik P., 2013, *Assumptions, rationale and reality of special economic zones in the Polish Regions*, Regions Magazine, vol. 291, no. 1.
- Domański B., Gwosdz K., 2005, *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej. Mielec 1995–2005*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Economist, 2015, *Special economic zones: Not so special*, Economist, no. 411 (8928).
- Farole T., Akinci G., 2011, *Special Economic Zones. Progress, Emerging Challenges, and Future Directions*, World Bank, Washington, DC.
- FIAS, 2008, *Special Economic Zones: Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development*, FIAS, Washington, DC.
- Gajewski P., 2007, *Ekonomiczne efekty polityki regionalnej*, Gospodarka Narodowa, nr 1–2.
- Ge W., 1999, *Special economic zones and the opening of the Chinese economy: Some lessons for economic liberalization*, World Development, vol. 27, no. 7.
- Godlewska-Majkowska H., 2009, *Skuteczność specjalnych stref ekonomicznych jako instrumentu polityki regionalnej w Polsce*, PAiiIZ, Warszawa.
- Johansson H., Nilsson L., 1997, *Export processing zones as catalysts*, World Development, vol. 25, no. 12.
- Kozaczka M., 2008, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce 1995–2007*, wyd. 2, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin–Stalowa Wola.
- Lang A., 2010, *Trade agreements, business and human rights: the case of export processing zones*, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, Working Paper no. 57.
- Lizińska W., Kisiel R., 2008, *Specjalne strefy ekonomiczne jako instrument polityki regionalnej na przykładzie Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Lizińska W., Marks-Bielska R., 2013, *Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce w kontekście realizacji celów ich tworzenia oraz wykorzystywanej pomocy publicznej*, Optimum. Studia Ekonomiczne, nr 2.
- Lizińska W., Serocka I., Marks-Bielska R., 2014, *Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w okresie kryzysu gospodarczego*, International Business and Global Economy, vol. 33, European Union – 10 Years after Enlargement.
- MG, 2015, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2014 r.*, Warszawa, <http://www.mg.gov.pl/files/upload/7809/Raportwpdf.pdf> (15.06.2015).

- Milberg M., Amengual M., 2008, *Economic Development and Working Conditions in Export Processing Zones: A Survey of Trends*, ILO, Geneva.
- Nazarczuk J.M., 2012, *Efektywność pomocy publicznej udzielonej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, [w:] Kisiel R., Lizińska W. (red.), *Efektywność pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Nazarczuk J.M., Kisiel R., 2013, *Postrzeganie pomocy publicznej w SSE jako instrumentu pozyskiwania bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, *Ekonomia*, vol. 44, nr 1.
- Pastusiak R., 2014, *Efektywność finansowa Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej*, *Ekonomista*, nr 3.
- Wojarska M., 2013, *Ewolucja systemu polityki regionalnej w Polsce (1990–2012)*, [w:] Kisiel R., Wojarska M. (red.), *Wybrane aspekty rozwoju regionalnego*, Fundacja Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach, Olsztyn.
- Yücer A., Siroën J.M., 2014, *Trade Performance of Free Trade Zones*, Working Paper no. DT/2014/09, DIAL.
- Zeng D.Z., 2010, *Building Engines for Growth and Competitiveness in China. Experience with Special Economic Zones and Industrial Clusters*, World Bank, Washington, D.C.